

TOMAS RICO JIMENO E O EXCURSIONISMO ESCOLAR RELACIONADO COA NATUREZA

Xosé A. Fraga Vázquez

A Natureza ofreceu, historicamente, múltiples posibilidades de atención e actividade; foi obxecto de estudo, de preocupación, de disfrute, de atención artística, e tamén utilizada para uso educativo. O excursionismo, contacto organizado coa Natureza, pode recoller esas diversas posibilidades. Nesta ocasión atenderemos ao excursionismo escolar promovido por Tomás Rico Jimeno.

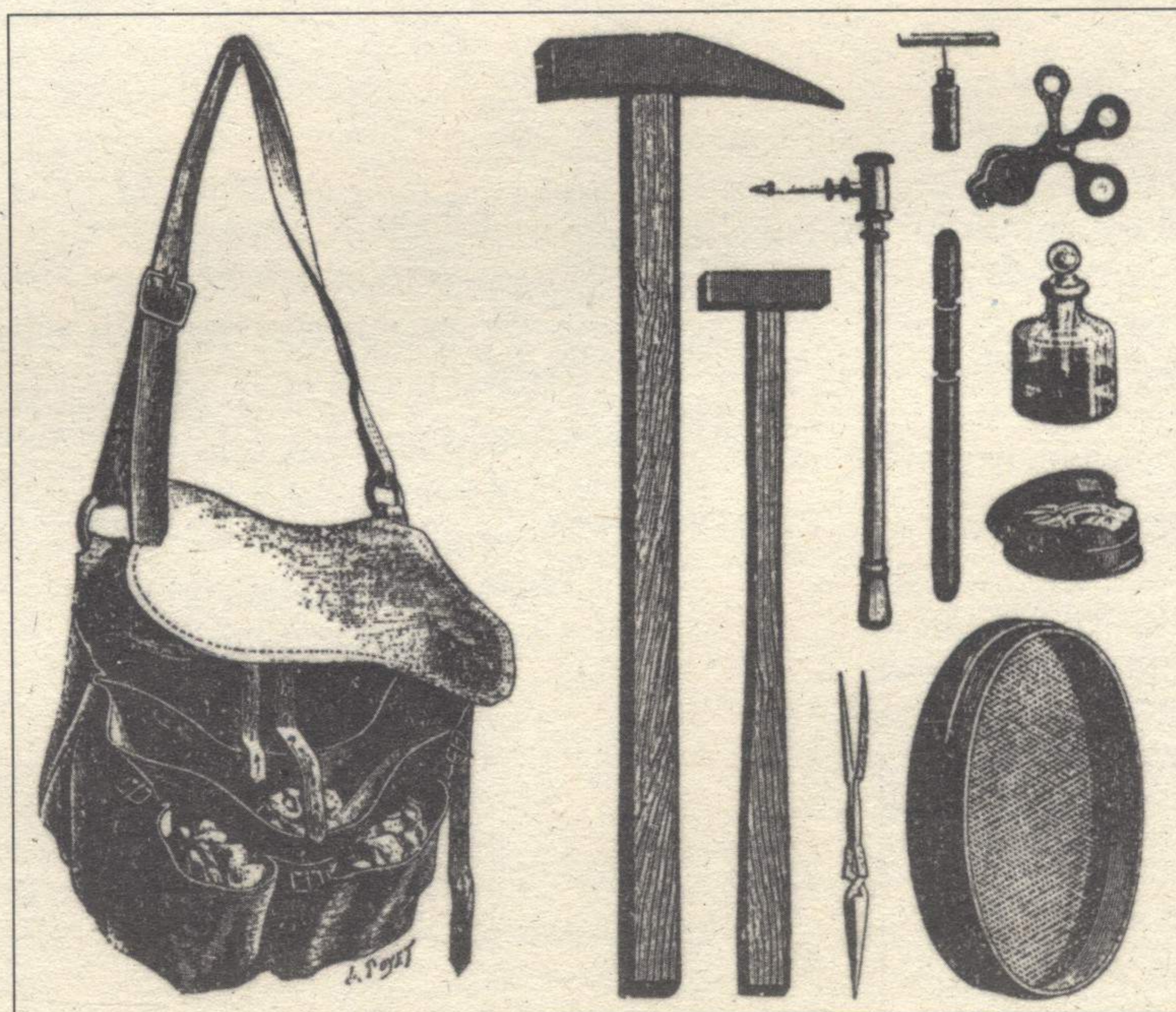
Rico Jimeno foi un activo catedrático de Historia Natural do Instituto de A Coruña nas décadas finais do século XIX. Chegou á praza do centro herculino, procedente do Instituto de Osuna, o Curso 1876-77. Este profesor integrárase na vida cultural e social da cidade, colaborando en xornais e chegando a ser concellal republicano no Concello coruñés.

O labor de Rico estivo centrado nunha importante actividade docente e divulgadora. A súa chegada á cátedra refléxase nun claro crecemento das actividades desenvolvidas pola cátedra de Historia Natural e no estilo práctico destas. Este ensino práctico, na liña dos modelos pedagóxicos *activos e intuitivos*, tiña dúas manifestacións fundamentais. Unha, de longa tradición, atendía á recolección de seres naturais, á formación de herbarios e observación directa dos seres; a outra expresión da proposta atopábase no impulso das clases prácticas e das excursións, saídas á Natureza, cuestión que aquí queremos salienta.

Se ben existen precedentes de excursionismo escolar no ámbito do ensino secundario galego escasean os datos precisos sobre o desenvolvemento de excursións nos Institutos galegos. A referencia que temos de excursións escolares cunha mínima continuidade, organización e coherencia peda-

gógica corresponde ás que se levaron a cabo no Instituto da Coruña hai un século, basicamente propiciadas por Rico Jimeno.

No mesmo centro de ensino hai indicacións sobre outras excursións, mesmo de 1889, pero das que existe unha información polo miúdo é das realizadas nos Cursos 1893-94 e 1894-95, recollidas nas Memorias deses cursos. No curso 1893-94, hai 5 excursións, os días 1, 11 e 19, 27 de abril e 6 de maio de 1894; as actividades desenvolvidas están, sobretudo, relacionadas coa Xinasia, coa intención de cumprimentar a *hoja antropológica* remesada pola Dirección general de Instrucción Pública. Hai paseos polos arredores da cidade e realízanse diversos exercicios xinásticos; na segunda excursión, co profesor de Historia

A recollida e clasificación de minerais e plantas, ou a análise das augas e cultivos, eran algunhas das actividades destes excursionistas de hai un século.

Natural, Rico Jimeno, os alumnos/as percorren 3 Kms, realizan exercicios e atenden a cuestións de Anatomía e Fisioloxía.

No Curso 1894-95 as actividades semellan ter unha maior organización e interese para as Ciencias Naturais; o día 26 de Xaneiro iniciáronse as conferencias preparatorias para as excursións escolares, que serían dúas, en maio, e multidisciplinares. Na primeira os participantes marcharon en tren desde A Coruña até a veciña vila de Betanzos; os profesores que acompañaban e dirixían a excursión correspondían ás asignaturas de Física, Historia Natural, Historia e Preceptiva literaria. Pola mañán atenden á Arte e Historia e polo serán, despois de xantar, pasan a ocuparse das Ciencias Naturais. Segundo as notas, os excursionistas atenden a: Xeoloxía, observando o cambio de substrato granítico da Coruña a pizarroso de Betanzos, recollen mostras e fíxanse na alteración do xisto; Botánica, observan, comparadamente coas de Coruña, as familias botánicas e collen exemplares para os herbários; Zooloxía, observan e recollen animais diversos. Como detalle singular e anecdótico, sinalaremos que probablemente Pablo Ruiz Picasso, alumno do Instituto, participou nesta excursión a Betanzos.

O 17 de maio ten lugar a segunda excursión, foi a Cambre, aldea próxima á Coruña, para a que partiron ás 7,30 conducidos por un *ripert*. Percorreron a pé a zona, "recogieron y clasificaron minerales y plantas e hicieron el análisis de las aguas y de los cultivos de la región recorrida"

Sobre Xeoloxía, comparan a zona coas de Betanzos e A Coruña; rematan coa observación e recolleita de Fauna e Flora. Probablemente foi Rico o que escribiu o seguinte texto que aparece na Memória, pp. 14-15: "Fué provechosa y de excelentes resultados, pues en estas expediciones se habitúan los alumnos a buscar y recoger objetos de Historia Natural, y con los conocimientos elementales de que se disponen, se afician a tales estudios y se dan cuenta de hechos y fenómenos que no habían comprendido hasta entonces".

Xunto á súa importante actividade docente, Rico preocupouse pola divulgación científica. Nese eido publicou diversos artigos en xornais e os folletos *Enmiendas y abonos de*

los terrenos (RICO JIMENO, 1878) e *La filoxera, su descripción, vida, costumbres, propagación, daños y medios de combatirla* (RICO JIMENO, 1879).

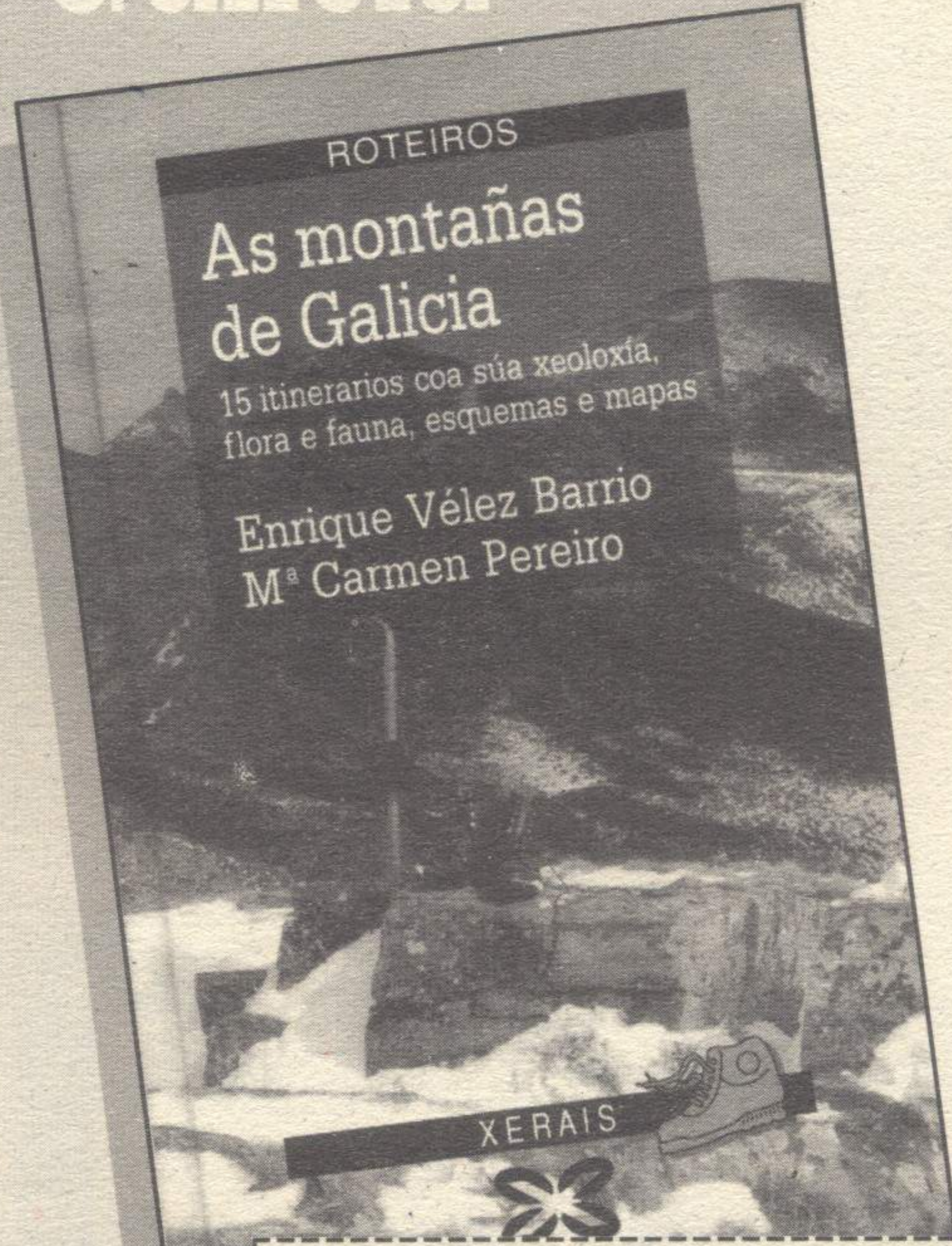
Bibliografía

RICO JIMENO, T. (1878), "Enmiendas y abonos de los terrenos", A Coruña.

RICO JIMENO, T. (1879), "La filoxera, su descripción, vida, costumbres, propagación, daños y medios de combatirla", A Coruña.

ROTEIROS

As montañas de Galicia

As montañas de Galicia
Enrique Vélez Barrio
Mª Carmen Pereiro

15 ITINERARIOS
PARA CAMIÑAR
POLA MONTAÑA

CON MAPAS,
ESQUEMAS,
FOTOGRAFÍAS
E RECOMENDACIÓNS.

XERAIS

▼ **Pídeo na túa librería habitual ou a:**

✉ EDICIONS XERAIS DE GALICIA
Doutor Maraño, 12 36211 VIGO

Deseo enviar exemplares de **As montañas de Galicia** a :

Nome (completo) :

Enderezo :

Poboación : C.P.

Forma de pago :

Adxunto cheque bancario por 3.500 pts.

Contrareembolso de 3.500 pts.